

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, obradjuje Dj. Daničić.

Spisal Fr. Levstik.

Nad deset lét je pod upravo učenega jezikoslovca Srba gosp. dr. Daničića temu „rječniku“ gradivo nabirala jugoslavenska akademija; a baš g. Daničića svét je bil, naj ona poskrbí, da tak slóvník príde na svítlo. Zató je tudi akademija zdaj pozvala njega, da bi od znesenega gradiva sestavil slóvník, in srbska vlada, ceněč tega déla važnost, oprostila ga nekaj časa dolžnostij, katere ima v svojej domovini.

Minilo je nekoliko tednov, od kar je imenovanega „rječnika“ v latinici mej ljúdi prišel 1. zvezek I. déla, in to od slóva: „A“ do slóva: „Besjéda.“ To je napolnilo 240 zeló tesnih stranij. Izdajati ga je začela „jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu u knjižarnici Lavoslava Hartmana na prodaju. Tisak dioničke tiskare.“ Knjiga ima véliko osmérko, imenovano „lexikon-oktav.“ Vsaka stran se na dvé polovici delí s črto po srédi. Písmena so zrnáta in krasna, da-si drobna, papír lep in trden, kakor izvéstno prístoji knjigi, katera bode Hrvatom, Srbom in tudi Slovénom vedno ter vedno v rokah. Poprave tiskóvnih pomót so dobro dovršene, da zatorej nahajaš le malo híb, in z večíne so tudi té nezatne. Kdor koli se je uže mučil s tiskóvnim popravljanjem, vé, kakó je tak posel težaven zlasti v znanstvenih knjigah, a še posebno v slóvníkih, kakeršen je tá, o katerem zdaj govorímo.

Gosp. Daničić je v „rječniku“ latinico podpolnil z nekaterimi znamenji, in to za glasóve (zlíto izrékane): dj, dž, lj, nj, kar hvalimo, ker je teh znamenj slóvníku treba, ako hočemo na tanko pisati, kakor se govóri in kakor veléva znanstvo. Tega naj bi ne pozabili óni, kateri sestavljajo slovensko-nemški slóvník. V „rječniku“ vrhu tega tudi, kder so hotele imeti starosrbske besede, nahajamo s cirilico natísnen zamolkli samoglasnik „i“ in latínsko písme „ê“ za „jati.“ Slóvníškej terminologiji služi latínski jezik, in tudi besede se tolmače z latínsčino, a ne z nemščino, na pr. béčiti, bécím, impf., trudere, torquere. Vsakej besedi je dodano, iz katerega korena je porojena, katerega

véka se prvič nahaja v književnih spomenicih, doklé je bila v rabi, ako zdaj uže né obična, in kateri slóvniki so jo uže iméli v sebi. A slóvniki se tí naštevajo: Vrancić (Verantius), Mikalja, Bela (Della Bella), Belosténeec, Jambrešić, Stulić (Stulli), Voltiggi, Vuk, Daničić; — Jovanović, rječnik sviju varoši, varošica i sela u Srbiji, Mašek, Repertorio delle località del regno di Dalmazia, Šulek, jugoslavenski imenik bilja itd. — Bogata hranišča južnoslovanskega jezika!

O tujih besedah, ki jih je v tem zvezki obilo, čitamo vselej, od kod je katera prišla. Vsak uméje, kdor se je kdàj s takim poslom bavil, kolike pazljivosti in učenosti je treba, a to še posebno sestavljaču srbskega slóvnika, ker je v tem narečji vedno imeti na umi grški, latinski, vlaški, némški, turški, ogerski in tudi rabanaski jezik, česar je pisatelj slovenskega slóvnika osvobojen; kajti mí smo vzeli na pósodo res obilo nemških in vlaških beséd, a némamo ni turških ni ogerskih, osobito ne po kranjskej deželi, razven malega številca, in tudi nekatere izmej teh bode še skrbneje razgledati, ter pokaže se morebiti, da po resnici zopet néso ni turške ni ogerske. A z druge strani je Srbu in Hrvatú mnogo laže slóvnik pisati, nego li Slovénu. To govoréč imamo na umi slovénске ali od konca do kraja zlugáne, ali végaste in pohabljene, rekše, na pól resnične a na pól spakudrane besede, kakeršnih je v nekaterih naših uže natísnenih a posebno v rokopísnih zbirkah malo ne tóliko, kolikor zdravih in dobrih. Srbskemu in hrvatskemu narečju se ta rak né také globoko zajédel v meso, kakor nam.

Nemški Grimmov slóvnik je posebno z ene strani g. Daničiću služil v ogledalo. Tudi „rječnik“ ima zatorej zeló mnogo primerov iz pisateljev, in to vselej z dostavljeno stránico, kdé se kaj nahaja v izvírnikih. Razprave o nekaterih besedah so jako obširne, posebno o veznicah. O besedici: „A“ je 26½ stranij, ter o besedici: „Ako“ 14 stranij. Morebiti se komu zdí tega preveč, da-si je dobrega blaga, kakeršno ponuja „rječnik“, bolje preobílo, nego li premalo. Na pr. o rečenej besedici: „A“ se naštevajo in z mnogimi priméri iz veljavnih pisateljev potrjújo vsi razni slučaji, ob katerih ta veznica more služiti, in pripoveduje se, kaj znači ob vsacem slučaji posebe, ter tudi se dodajó vse druge manjše besédice, kolikor jih kdàj ž njo stopi v družbo. Kakor je „rječnik“ tenák o tej besedi, také tudi o vseh drugih, kar se dostaje rabe, raznih konstrukcij in raznega značénja, da se je čuditi i Daničićevemu velícemu znanju srbskega jezika i trudoljubivosti

s katero je nakopičeno gradivo globoko preišljeno razbral ter v slóvniki nanízal in razpostavil, kder ima vsaka stvar svoje pravo mesto. Vsacemu Slovénu, res ljubéčemu svoj rod in jezik, bode se iz te knjige premnogo učiti, zlasti kar se dostaje notranje čistote slovanske, pravilnih konstrukcij, nepokvarjene sintakse in rabe raznoličnih veznic ter sploh jezikovega drobíža, ki ga je naše narečje, odtrgano od svojih južnih bratov, ali do konca izgubilo ali mrski ponémčilo.

V „rječniki“ posámične besede in céle stavke ž njimi vred nahajaš od pisateljev najstaréjše dobe do zdanjega časa, iz katerega so spet zeló izbírično v porabo odločeni samó oni pisatelji, ki so zajémali iz narodnega govóra; a vse drugo novo slovstvo se je ostavilo prihodnjemu času. Ako se ne mótimo, „rječnik“ séza do začetka „novoobraznega potujčevánja“, s katerim se ob énem uže tudi borí probujéna stara krepost slovanskega jezika. Ob sebi se umeje, da v njem za starimi knjigami svoje prvo mesto nahajajo narodne pesni, poslovice (pregovori), pripovedke in zagonetke (uganke), a izmej teh ima prvo ceno zopet vse óno, kar je nabral in spisal slavni Vuk Stefanovič Karadžić. Vrhu tega je „rječnik“ hrvatsko-srbska imena ter priínke ljudém vzprijél od vseh krajev, iz raznih šematizmov in od koder je koli mogel; a v njem so tudi imena selom, brdom, rekam itd. Ni ptičev né pozabil, ni rib, ni ostalih različnih živálij, ni cvetlic, ni rastlín, gozdnega drevja, šibja, grmovja itd. Posebno radi smo tudi bili, iz Zoričičeve aritmetike (1766. l.) čitati primere, kakó se dobro in čisto slovanski govóri, kadar je računati, ker je posebno nam Slovénom tacih vzrazov tréba, kakor slépcu vida. Baš to vsestransko tolikšno bogastvo temu délu, ki nam ga je po vsej pravíci imenovati zgodovínsko-kritičen slóvník, daje ceno, katera nikoli ne mine.

V oménjenem „rječniki“ se sploh jezik ne primerja k nobenemu družemu jeziku, niti ne k nobenemu živemu in mrtvemu narečju slovánskemu, razven kadar nanese prilika, da je treba odkriti postanek težkih ter nejasnih besed, in ta knjiga zatorej né primerjajoče jeziko-slovno délo v strogem zmisli, česar ne grájemo, ker tak pôsel bode svoja posebna ter velíka nalóga prihodnjih časov; a z druge strani tudi „rječnik“ zopet primérja toliko, kolikor bi dolžán bil vsak, na vrhunci jezikoslovne znanosti stoječ mož, kateri bi kakeršnemu kóli slovánskemu plemenu zdaj sestavljal slóvník, osnován po jednacem črteži, po kakeršnem je Daničićev. Taka trudba je potrebna tudi sama o sebi, ker pisatelju rabi v svoj nauk, da mu pokaže pravo

moč in postanek vsake besede posebe, kolikor namreč tega zdanja védnost more stvoriti, pa naj-si tak pisatelj v svojej knjigi potlej o tem primerjanji kaj izpregovori ali ne izpregovori.

Dotekniti se je tukaj še néke druge, Hrvatom zeló kočljive stvarí, ki je tudi sama o sebi težka in zamotána. Bodi nam svobodno, i o tem svoje mnénje povedati. Trdili so učenjáki ter misle še do tega časa, da se južna slovanščina delí na trí plemena: „što“ govori Srb, „ča“ Hrvat, a „kaj“ mi Slovéní. To troje narečje so imenovali: srbsko, hrvatsko in slovénsko. Po jeziki je res takó in drugače ni biti ne more; a zgodovina je to vse pre naredila. Jezgra pravim Hrvatom je zdaj provincijalna Hrvatska in Zagreb nje stolíca; a narod je tod kajkavsk. Vrhu tega hrvatski domorodci pričajo, da še do denšnjega dné Dalmatínci sami sebe i po najdáljnejših stranáh imenujo Hrvate, kar se ne zdí neverjétno; a Primorci okolo Réke in Istrani so si tudi v svésti svoje hrvatske krví, ali oboji govore (Istrani z večíne) čakavski. To premislivši vidimo, da kar „što“ govori, to je pravi Srb, a kar v provincijalne Hrvatskej govori „kaj“ in drugod „ča“, to je denes Hrvat, a kar zunaj Hrvatske (golčí „káj“, to je zdaj Slovén.

Čakavščino so bili pisatelji zgodaj začeli prelivati v štókavščino, ter v poslédnjih létih se je posrhlila še kajkavsko-hrvatska knjiga. Zatorej so tudi temu slóvníku vzdéli ime: „rječnik hrvatskoga *ili* srpskoga jezika“. To hoče reči, da je srbsko in hrvatsko narečje oboje samó jedno ter isto, kar né do zadnje trohe res: čakavščina je srbsčini bolj podobna, a hrvatska kajkavščina menj. Znano je, kar novější zgodopisci hrvatskega in srbskega slovstva učé, da je to obóje slovstvo jedno ter isto, pa tudi Srbi in Hrvati da so eden ter ist narod, ker je do zdaj oboje razdružavala samó zgodovínska osoda, posebno vera ter latínica in cirilica, a jezik da je povsod jednák, razven malih krájevskih razlík, osobíto po civilnej Hrvatskej. S kratka, Srb in Hrvat imata zdaj v knjigi en jezik, a mí Slovéní čestítamo obéma. Združena moč je silovítejša, nego razcépljena. Srb je Slován, Hrvat je Slován, in to nam je prvo. Samó tega vprašanja se né lahko iznebiti: ali so se v zgodovinskem „rječniki“ zgodovínskej hrvaščini brez kacega izímka postavile prave gránice, kolikeršne jej prístoje, ali ne? Čakavščina je res dobila svoje odkazano mesto. A kajkavščina? Poslušajmo, kakó sam g. Daničić o tem govori v „ogledi“, ki ga je bil 1878. l. razposlal, predno je „rječnik“ jel sestavljati. Njega besede so:

„Hoće li ući u rječnik i „kajkavske riječi“? Ima riječi koje sada govore samo kajkavci a negda ih je govorio i ostali narod i još po krajevima najviše udaljenijem od kajkavaca. Ima knjiga koje je na svaki način valjalo upotrebiti za ovaj rječnik, a u njima se miješaju oba govora, manje ili više. I u samom životu danas može se vidjeti kako ljudi miješajući se medju sobom prenose riječi iz jednoga govora u drugi: riječ koja je tako iz kajkavskoga govora ušla u običaj, ne može se izostaviti iz ovoga rječnika. Najposlije sam Bjelostjenac u svom kajkavskom rječniku ima mnogo riječi za koje veli da su „dalmatinske“; ne bi li trebalo ako ništa drugo a ono barem vratiti tu pažnju zaslužnom kajkavcu? — Po svemu tome mislim da treba u ovaj rječnik primiti i „kajkavske riječi“, ali samo riječi, i staviti ih u obličju koje bi imale u govoru ostaloga naroda, pa kod svake napomenuti da je iz kajkavskoga govora i kako u njemu glasi, ako glasi drugojačije. Što po mom mišljenju treba primiti samo riječi take bez primjera, s toga mislim da se i zadovoljiti treba samijem rječnicima, ostavljajući literaturu provincijalnomu rječniku, jer riječi kojih ne bi bilo ni u ostalom narodu ni u rječnicima kajkavskim ne može biti mnogo, pa bi šteta bila za ovaj rječnik gubiti vrijeme čitajući cijelu literaturu kajkavsku.“

Vidimó, da je ta stvar g. Daničiću delala muke in preglávica dovolj, kajti zná in vé tudi on, kakó vse troje narečje tu ter tam séza drugo v drugo, in kaka težava je časi, najti pravo mejo. V Zagrebi samem prosti narod govori kajkavski. Zatorej se ne moremo posebno čuditi, ako je v „rječnik“ zašla tudi naša: „B a z o v i c a (reci: búzovíca) f., selo u primorju blizu Trsta“, koder prebivajo pravi, a ne hrvatski, nego n a š i kajkavci, katere smo vedno šteli ter jih štejemó še denes mej čiste Slovéne. A če je naša Búzovíca hrvatska ali hrvatsko-srbska, né lahko razuméti, kakó je to, da v k a j k a v s k e m Zagrebi sestavljeni hrvatski zgodovinski slóvník z druge strani zopet kajkavščino, a ne slovenske, nego sam svojo hrvatsko, svojo zgodovinsko kajkavščino prezira také zeló, da jej prostora daje samó toliko, kolikor je zdaj uže mej svoje besede meša tudi štokavec in čakavec ter kolikor so je zbrali slóvníki, osobito Belosténeec in Jambrešíc, a tudi iz teh da jo jemlje p o l o v í č n o, ker jo pretvarja na srbskega narečja obraz, in da v r a t a zapira vsemu kajkavsko-hrvatskemu slovstvu, ne vzprijemáje nikakeršnega priméra iz njega! Poleg tega sam g. Daničić priznava, da so vender n e k a t e r e knjige, ki jih je na vsak način bilo porabiti v „rječnik“, če tudi se v njih menj ali

bolj mešata oba govora; a na drugo plát on zopet misli, da „rječniku“ ne bi pridovalo, časa gubiti, čitajóč vse kajkavsko slovstvo. — Zakaj ne? Ali je starega hrvatsko-kajkavskega slovstva toliko, da bi ga mnogim delavcem, kakeršne ima akademija, trebalo za slóvnik izpisavati Bog vé koliko lét? Kedáj se spet povrne taka lepa, ugodna prilika, kakeršna je zdaj?

Po naših mislih so bili trije potje „rječniku“ odprti. Prvi pot: vsacemu od vseh treh govorov posebe sestaviti slóvnik: štokavcem posebe, čakavcem posebe, hrvatskim kajkavcem posebe. Ali tega poti ne bi nihče hvalil, ker sta si čakavsko in štokavsko narečje takó blizu, da ju nikakor ne kaže na dvojje trgati. Zatorej bi drugi pot bil ta: štokavcem in čakavcem sestaviti ga vkupe in obojim odmeriti proti sebi po (jednóliko pravice in pozora, a hrvatskim kajkavcem posebe. Ali tudi tukaj bi se bilo néke stvarí bati. Izvéstno bi najprvo začeli zdelovati štokavsko-čakavski „rječnik“, a kadar bi ta bil gotov, potem bi se morebiti kajkavsko-hrvatski zaléžal takó, da bi ga nikoli ne bilo na dan. Tretji pot: štokavcem, čakavcem in hrvatskim kajkavcem sestaviti ga vkupe ter vsem trojim proti sebi odmeriti vsacemu po (jednóliko pravice in pozora, ker ne moremo najti pametnega vzroka, zakaj bi nam katero narečje izmej tega trojega bilo prezirati? Ali né vse tróje naše, — vse tróje slovansko in si zeló podobno? Ali se „rječnik“ ne imenuje tudi hrvatski? Ali né zdaj civilna Hrvatska prava jezgra vsem Hrvatom? — Takšno delo bi res bilo dostojno „jugoslavenske akademije!“

Kateri pot izmej teh treh se je odbral? — Tretji. — A kakó? — Vse pravice in ves pozor so dali štokavščini ter čakavščini, a iz hrvatske kajkavščine se je odločilo samó nekaj malega spisov, katerih priméri, če tudi némajó oblačíla dovolj svatovskega, vender le za pogrmeno mizo sedé poleg štokavščine in čakavščine; vse drugo je tóličko da ne ostalo zunaj pred pragom, kajti zdelo se je treba, vzpríjemati samó besede, a tudi te preobražene po srbskem narečji, brez nobenih primerov slovstvenih, pobrane iz jedínih slóvnikov. Kdé tukaj nahajamo tenko načrtane gránice? Kaj more to biti: kajkavščino v „rječnik“ jemati, a zopet je ne jemati? vrata jej odpirati, a zopet naglo zapirati, predno sta prag obe nôgi prestopíli? — Vidimo, kakó težko se je izmisliti kaj dobrega, kadar nehčemo tega, kar se nam podaje samó od sebe, ker je pravo!

Po vsem tem je naravno, kà od vrlega Habelića, ako molčimo o drugih, v „rječniku“ nikhér né sledú ni tirú, kolikor smo do zdaj

zapazili. Mogel bi kdo opómeniti, da je Habeličev slóvník prepisan v Jambrešičev, kakor ta sam pripoveduje, in tudi v Belosténčev. Nésmo utegnili dosti primerjati, da bi sméli trdno reči, ali je pobrana vsaka beseda in vsako besedno značénje, ali ne; pa bodi si, kakor koli, slóvník je zópet le slóvník, délo, katero je na vsak način treba v rokah imeti, kadar se piše nov slóvník istega jezika. A Habelič je dal poleg slóvníka (1670. l.) mej ljúdi še druge knjige, v katerih je njega krepki jezik bogatější, nego li v slóvniki samem. Vrhu tega smó jako radovédni, kakó je, kar se dostaje nenatisnenih slóvníkov (Vitezović, Katančić)? — V „rječnik“ se je z jedíne srbščine posnel tudi príglas (akcent), kateri povsod, ako je bilo kóličkaj móči, stoji naznačen z veliko skrbjó, kar je hvalno, tudi potrebno ter jeziko-slovcu jako po volji.

Ponuja se težko vprašanje: kdé se bode jezikoslovje ozbiljno bávilo z ónim odcépkom južne slovanščine, recíte mu, kakor vam drago, ali hrvatsko-slovénski ali kajkavsko-hrvatski, o katerem nehče ni Beli Grad nič vedeti ni Ljubljana a niti ne sam kajkavski Zagreb, ali vsaj premalo mu je do njega, kakor se je zdaj pokazalo? Gosp. Daničić odgovarja: to naj stvorí poseben provincijalen slóvník! O tem smo govorili uže poprej in zdaj vprašamo zopet: kdaj se je tacemu slóvníku nádejati? Kdo se bode tega pôsla še hotel spomínati, pred sobój imejóč dokončano monumentalno delo, katero je zdaj začelo izhajati, in ki je tega velícega imena od vsake druge strani rés po vsem vrédno? Konec sodbe naše je tá, da v „rječniki“ hrvaščina, kolikeršna in kakeršna je denes, ima obilo preozke meje. — A to se menda pač né zgodilo od strahú, da ne bi v knjigi zopet kakó prevladala kajkavščina? Zdanje razmérje na jugi nas učí, da se tega né bilo treba nič bati!

Mej spise mešanega govora a vender porabljene v „rječniki“ spadajo „acta croatica“, izdal Ivan Kukuljević Sakcinski, v Zagrebi, 1863. l. V njih je posebna, jako zanimiva in zeló velika glagolska listína s 1325. l. o mejah (razvodih) po Istri. Ta listína sama svoj jezik imenuje „hrvacki“, a vender vmes piše tudi prave kranjsko-kajkavske besede in besedne obraze, germanizme in italijanizme: „brituf, žlahtni, „ta“ drugi dan, peljali, ker (weil), kare (zdaj: kar), loge, dogi, škodli (Schindeln), h Kožljaku, sturit, aku, prnesu (3. pers. plur.), deželski“ itd. Iz njé je v „rječniki“ več primérov, od katerih poglédimo samó ónega na 13.^b: „prose, da bi knez s tu

gospodu razgledal, a to jim je vse na putu za jedno“, — a Kukuljevićeva knjiga na 13. str. v 21. vrsti od zgoraj dōlu kaže: „prose, da bi *gdn* (gospodin) knez s tu gospodu razgledal, a to jim je vse na puti za jedno.“ Ako je v rječniki: „na putu“ popravljeno samó za tega delj, da je zdaj „u obličju, koje bi imalo u govoru ostaloga naroda“, ne moremo graje zamolčati o samovoljneji popravi; ako li je tiskovna hiba, štejemo jo po pravici mej znátnejše, in zdi se nam res le hiba, kajti drugače bi se bilo morda prenarédilo tudi „razgledal“ v „razgledao“.

Jedíno to, kar smo o kajkavščini rekli, nam se v tem velícem početji zdi bistven in resničen nedostatek, a vse drugo so malósti, ako tudi bi se tu ter tam dalo morebiti še kaj opómeniti, kar se na pr. dostaje etimológije. Ali je vsem besedam g. Daničić koreníke vselej prav postavil, ali ne, o tem je težko govoriti, ker jezikoslovstvo poleg vsega truda in velikanskega napredka ter poleg obilih delavcev še vender né dospélo tacega vrhú, da bi vsaka stvar úže bila gotova, in tudi to je, da „rječnik“ ne izgublja ni trohe od svoje céne, ako v njem katera koreníka néma pravega mesta. Zatorej prosimo svobode, svoje mnénje povedati le o nekaterih posámičnih besedah, in tega bode malo, ker je treba hitéti h koncu.

O besédici: „Alà“, interj., ta slovník učí, da je to „riječ: *ali*, okrnjena na kraju ^{in včasih zoh. falmer} i sastavljena s uzvikom: *a*“. — Ta besedica rabi i Slovénu, kateremu slōve: *áli*. Srbski je: *ala* imaš brza konja! Nar. prip. Vuk. 27., a naš Dolénjec bi rekel: *ali* imaš brzega (hitrega) konja! Gorénjec, ponemčen tudi v tem, po nekaterih krajih govori: *to* imaš pa hitrega konja! kar je primeriti k nemškemu: *hat das aber gedonnert!* Gorénjska besedica „to“ si je osvojila rés nekoliko bolj raztegneno rabo, ne li nemški „das“, a vrhu vsega tega je vender le od nemškega. — Srb. *ala*, novoslov. *ali* mislim da je v tem slučaji isto, kar staroslov.: *ole* interj. V Miklošičevem slóvníku je čitati: *ole* čjudo! *ole* sila nepobédima! *ole* jarostí blagočístija! itd. Nekdanje „ole“ se je Srbom pomešalo morebiti z arabsko, zeló podobno besedo: *allah*, *Gott*, katera jim je znana, kakor učé narodne pésni, in vémo, da po vseh jezicih božje ime služi tudi vzvíkanju; a Slovén je staro besedico „ole“ zaménil za drugo svojo, po glasovih tudi zeló jednako: *ali*, adv., namesto česar je še Trubar pisal: *oli*.

O besedi: *bálvan*, m., *idolum*, *trabs*, „rječnik“ učí: „najviše se misli, da je tudja riječ od tatarskoga: *balaban*, velik“. To je bilo Miklošičevo mnénje úže v staroslovenskem slóvníku, kder to besedo

nahajamo v raznih obrazih: blüvanü, blavanü, bolüvanü, balüvanü, balovanü, bülüvanü, bülvanü itd. m., stipes vel statua, columna. Ta beseda je menj ali bolj znana malo ne vsemu slovanskemu svétu in lit. jeziku. Morda je tukaj bil prvotni pôjem: *Balken* (sich vom Boden abhebend, in die Höhe ragend), ter potem: *Säule*, *Götzenbild*, zaradi česar bi se dalo primériti k staroslovenskemu: brüvino, n., *Balken*, kakor je staroslov.: *płašti*, m., *Mantel*, poleg: *prašti*, m., *Mantel*. itd. V obrazih: *balüvanü* itd. imamo otrplo glasovno združbo, kakeršna je slovanščini vladala v staréjših dobah; priméri staroslov.: *balütina*, f., *lacuna*, *stagnum*, poleg novejšega lica te beséde: *blatina*, f., *palus*, in staroslov.: *alüdija*, f., *navis*, poleg: *ladija* f., *navis* itd. Po našej misli je „balvan“ od Slovanov tudi k Nemcem prešel in tankaj se izpremenil v óno besedo, katero Schmeller pomotno imenuje dogermansko, namreč: *die, der Balfen, Felsenstück, das etwas überhängt und eine Art von Schutzdach oder Höhlung bildet*; v Švici: *die Balm, eine hervorragende Felsenwand. Schell.-Fromm., I. 236.*

O besedi: *bálta*, f., *securis militaris*, misli tudi g. Daničić, kar je mislil uže Linde in Vuk, da je turška. Trebé opómeniti, da se do denašnjega dneva slovanščini priznava premalo samorodne kreposti, česar je krivo, to, ker naša védnost v začetki né bila ter do tega hipa še né dovolj oprta na svoje domače, nego bolj na tuje znanstveno učilišče, in zaradi tega smo izgubili vero samí v sebe, katero si je povrniti in tudi v jezikoslovji porod mnogih beséd z nova razgledati. Kdo vé, če i te besede Turek né pobral od Slovana, kakor obilo drugih? Ruski je: *balta*, f., *Axt, Beil*; češki: *balta*, f., *Axt, Beil, Jungm.*; poljski: *balta, bełta*, f., *Streitaxt, Linde*; novo-slov.: *bálta* (reci: *bávta*) f., mala, ročna sekírica, *Handbeil*, na Dolénjskem. Primeriti bi se dalo lit.: *beldziu, belsti*, v., *pochen* (*schlagen*), *klopfen*; *baldas*, m., *der Stössel, ein unten mit einer Scheibe versehener starker Stab, mit dem die Fischer auf das Wasser hart aufstossen, um die Fische in die Netze zu scheuchen*. Res bi se po jezikoslovnih pravilih v slovanščini bilo nádejati obrazu: *balda*, a ne: *balta*; ali nahaja se tudi „d“ v tej besedi: rus. *balda*, f., *das dicke Ende eines Prügels; der grosse Schmiedehammer*; češki: *balda*, f., *ein dicker, starker Stecken, Jungm., in slišal sem, kà so v Laščah na Dolénjskem z besedo: balda, (reci: balda, a ne: bavda)* f., imenovali *palico*, kakeršno Ogri nôse in ki ima zgoraj železno sekírico; a glasovno združbo: *bald-*, namesto: *blad-* priméri k staroslo-

vénskemu: balütina, alüdiya itd. Morda je vsporéditi i nemško besedo: der Bolz, der Bolzen, kurzer Pfeil; starker, runder Nagel; Riegel; Keil; Ackerpolz, Dreschflegel; starovisokoném.: polz, bolz; srednjevisokoném.: bolz; angleški: bolt; island.: bolti, eiserner Schliessnagel. Weigand I. 219., Grimm II. 234. — Kar se tiče obraza „balta“ poleg „balda“, čitaj Mikl. Gramm. I. 2. Aufl. 225.

Arbadiga, f., „od tal. erbatica, travarina, travnina, popaša“, in to od lat.: herba, zelenjava, trava. K tej besedi naj dostavim samó to, kar sem te dni po naključji zvedel iz pisma svojega prijatelja, da namreč tudi Nótranjci blizu vlaške meje na Nánosi imajo to besedo, a slóve jim: rübádje, robádje, n., pašnina ali novci, ki jih od Pivčanov, Kráševcev in Lipávcev pobirajo zató, ker tí svoje ovce na góro Nános dajó v pašo.

H koncu povédimo, da ta novi slóvník vzprijemljemo z veliko radostjo, in to vrhu vsega, kar se nam je zdelo dolžnost pograjati v njem zaradi hrvatske kajkavščine, in vrhu vse jezikoslovne drobnjave; kajti srečavajo se različne misli, kadar koli pride knjiga te vrste mej ljudi; a katera misel je dobra, né moči vselej do trohe dognati, in tudi glávna nalóga tega slóvníka je vsa druga, a ne etimologija. „Rječnik“ z veliko radostjo vzprijemljemo za tega delj, ker nam odpira hrame, v katerih je razvrščéno ogromno bogastvo, kakeršnega ne moremo najti in še mnogo lét ga ne bomo mogli najti v nobeni drugi knjigi južnoslovanskega jezika. Zatorej želimo, da Bog ohrani zdravje in trudoljubivost učenemu g. Daničiću in vsem njega pospešnikom ter jih okrepčaj, da skončajo delo, ki ne bode samó Hrvatom in Srbom dajalo ponosa in slave, nego tudi krepko jezikoslovno podporo slovanstvu sploh, a še posebno Slovénom, katerim živo naročamo, da bi ga pridno in pazljivo čitali in premišljali ter se iz njega naučili tudi tému, kakšne slóvníke znanstvo sestavlja v denášnjih časih!

Ker bode také obširno osnovan „rječnik“ do svojega zyršétka potreboval mnogo časa in stal napósled obilo novcev, zató je vsacemu svétovati, naj kupuje posámične zvézke.

Za 1. zvézek je bilo 3 gld. plače.

